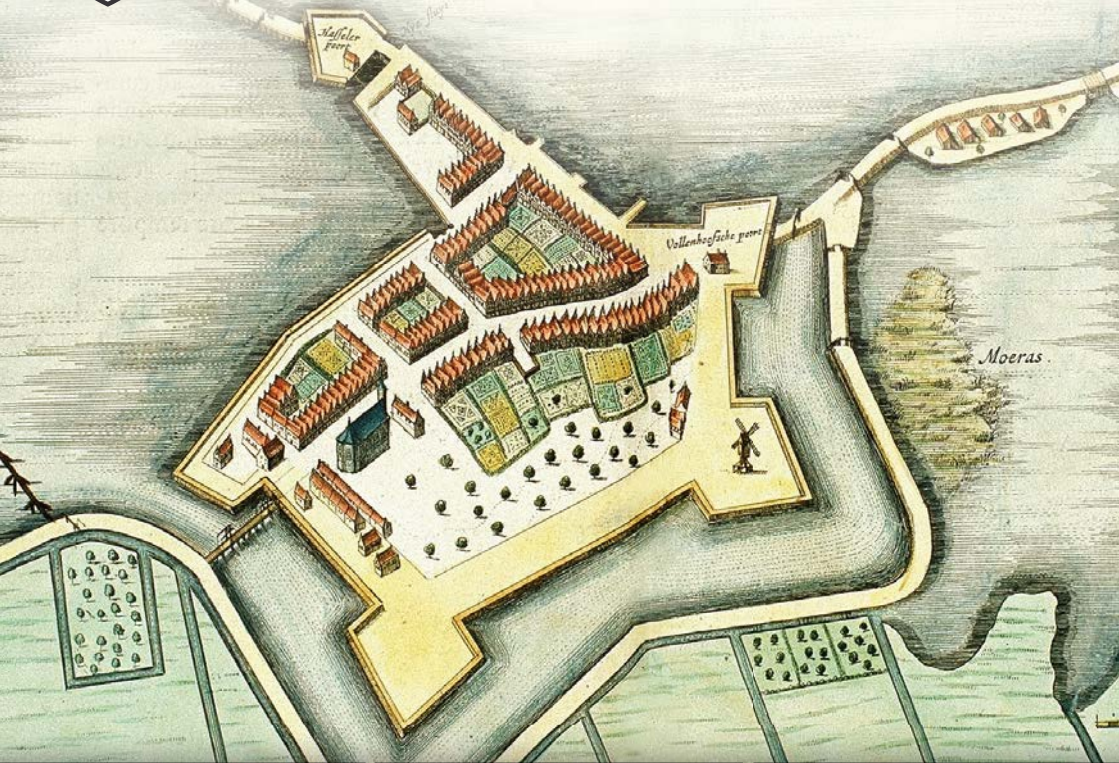

SLUZIGER KRONIEK

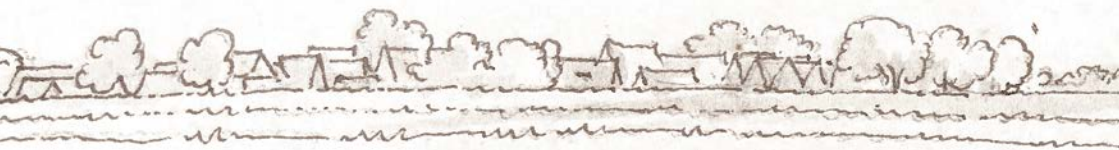
JAARGANG NR. 31 | NUMMER 92 | DECEMBER 2021

Tijdschrift van de Historische Vereniging Zwartsluis over de geschiedenis van Zwartsluis, Baarlo, De Velde, Zwartewaterklooster en Zandbelt en Schutsloot

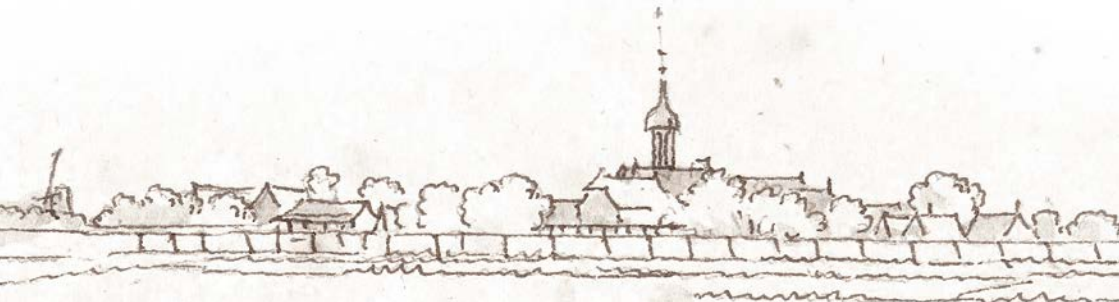

www.historiezwartsluis.nl

Inhoud

- 2 **Van de voorzitter**
Ivo Eenkhoorn
- 3 **Van de redactie**
Robert Jansema
- 4 **An de cuijer in 't Leegelant**
Alle Elbers
- 11 **Wat gebeurde er in 1939**
"An de Sluus"
- 12 **Vishandelaar Bekendam mengt zich op nieuwe**
pont tussen de notabelen
Erik Driessen
- 16 **Middenposter**
- 18 **De joodse school in Zwartsluis**
C. Bosma
- 24 **Goedkoop**
Over een Sluziger schipper die aan de wieg stond
van een wereldbedrijf
Alle Elbers
- 30 **Winter in de Sluus**

Van de voorzitter

Het is aan mij de eer om (voor mij) de eerste keer deze mooie Sluziger Kroniek te mogen openen met een voorwoord.

Mijn naam is Ivo Eenkhoorn. Ik ben 43 jaar en woon sinds 25 jaar in Zwartsluis. Hier voelde ik mij sinds de eerste dag direct van harte welkom. Ik woon in de wijk de Barsbeek met mijn vrouw en drie kinderen. Sinds 2016 beheer ik de Facebookpagina 'Zwartsluis in oude foto's' en hier is de interesse in het verleden van Zwartsluis aangewakkerd. Op die pagina zag ik ook dat de historie leeft onder de mensen. Elke dag komen er nieuwe leden bij, en daarmee dus ook nieuwe informatie.

Ik heb in oktober bij het boeiende verhaal over Urk door Jaap Bakker het spreekwoordelijke stokje mogen overnemen van voormalig voorzitter Geert Doosje. Aan het nieuwe bestuur de taak om de Historische Vereniging door te zetten. Tijdens die ledenavond in Sluispoort mochten we ook stilstaan bij het feit dat Thijs Oosterhof zich erelid van onze vereniging mag noemen.

Ondanks dat hij zijn bestuurlijke taken neerlegt, blijft hij gelukkig onze enthousiaste archivaris. Daarnaast werd Martin Schuite herdacht, ook hij heeft in de jaren voor zijn overlijden ongelofelijk veel werk verricht voor de HVZ. Er is sinds de oprichting van onze vereniging in 1990 heel veel werk verricht door het bestuur en een groot aantal vrijwilligers. Veel inwoners hebben materiaal aangeleverd maar toch denk ik dat er nog heel veel te vinden is in de fotoalbums bij de mensen thuis. Wat nu soms vanzelfsprekend en bekend lijkt is over 20 jaar misschien wel vergeten.

Dus hierbij de oproep aan onze leden: blijf foto's en filmmateriaal delen. Ook persoonlijke verhalen over hoe het was zijn welkom. Dit kan door een van de bestuursleden aan te schieten of de vereniging een mail te sturen.

Met een nieuw bestuur zijn er ook mogelijkheden voor vernieuwing, dus schroom niet om een goed idee of tip te delen.

Namens penningmeester Stefan Wienk verzoek ik degenen die dat nog niet hebben gedaan om de contributie over 2021 bij voorkeur voor 31 december over te maken. Bij de overboeking kunt u 'Bijdrage 2021' vermelden én uw adres. Daarnaast vragen we leden die in het verleden hun mailadres nog niet hebben doorgegeven dit te doen via info@historiezwartsluis.nl.

Ik kijk met plezier uit naar de nieuwe dingen die gaan komen.

Ivo Eenkhoorn, Voorzitter

Van de redactie

Beste lezers,

Vermoedelijk kent u de rubriek 'An de kuier' nog wel. In die artikelenserie maakten we kennis met straten uit Zwartsluis en de bijbehorende panden. 'An de kuier' keert in deze editie van de Kroniek terug, echter in een andere vorm dan u gewend bent. Alle Elbers heeft namelijk een versie gemaakt over het Groot Lageland in het jaar 1749. Urenlang speurwerk in archieven resulteerde in een prachtige achttiende-eeuwse 'An de cuijer'. Het mooie aan dit verhaal is dat wij als lezer direct 272 jaar terug in de tijd gaan bij het lezen van de eerste zinnen. Prenten uit dat jaartal, gemaakt in het Groot Lageland, zijn helaas niet bekend. Dus we hebben enkele oude foto's uit het archief gehaald om toch een indruk te schetsen van de straat. Daarnaast is Elbers aan de slag gegaan met een verhaal dat hij zelf omschrijft als: Een Sluziger schipper die aan de wieg stond van een wereldbedrijf.

Verder kreeg de redactie een bericht uit Gouda. Daar woont Kees Bosma. Deze geboren Drent doet regelmatig zelf onderzoek naar onderwijs- en opvoedingsvraagstukken uit de negentiende eeuw. Het afgelopen jaar heeft hij uitgebreid onderzoek gedaan naar het Joodse onderwijs in Zwartsluis. De uitkomsten heeft hij gebundeld in een artikel dat hij voor onze Kroniek heeft geschreven.

Tot zover enkele hoogtepunten uit onze Kroniek. Dit en nog veel meer leest u in de hierop volgende pagina's. Verder wijs ik er u graag nog eens op dat we als redactie altijd open staan voor verhalen van uw eigen hand. Heeft u zelf bijzondere herinneringen aan Zwartsluis of omgeving en wilt u deze delen met ons? Schroom dan niet om contact op te nemen.

Veel leesplezier.

Robert Jansema, Eindredacteur

An de cuijer in 't Leegelant

Het is maandag 1 september 1749. Het is 17 °C, helder weer met een matige wind uit het oosten. Een mooie dag dus voor een wandeling door het Groot Lageland.

Het Groot Lageland ligt langs de Arebergergracht, ook wel Heerengracht genoemd. De gracht is tussen 1560 en 1564 gegraven in opdracht van Graaf Jean de Ligne, graaf van AreMBERG, stadhouder van Groningen en Ommelanden, Friesland en Overijssel. In de zeedijk bij Zwartsluis is een vaste sluis aangelegd tussen gracht en het 'buitenwater'; de Arebergerschutsluis. Deze wordt ook wel de Oude Sluis genoemd. En daar sta ik nu, met achter mij de Waa, links het Westeinde, rechts het deel van het Buitenkwartier dat de Hoogte wordt genoemd en voor mij het Groot Lageland.

Foto boven: Een straat met houten pramen, lange rokken en kinderen met grote hoeden. Verder opvallend is dat iedereen een eigen stoep voor de deur had. Het Groot Lageland was al vroeg een straat met een en al levendigheid.

Er is volop bedrijvigheid: op het water door de turfvaart vanuit het achterland, op de werfjes in het Klein Lageland rechts van de gracht waar druk wordt getimmerd, en bij de neringen in het Groot Lageland waar het een komen en gaan is van klanten, veelal schippersvolk dat hier aan de wal ligt. Ik stel voor dat jullie met mij meelopen het Groot Lageland in. Om er te komen moeten we eerst de dijk af en vervolgens over de vonder die hier over de Wetering ligt.

Het eerste pand aan onze linkerhand is eigendom van Kier Timens van Zwolle. Nog niet zo lang geleden heeft hij het huis gekocht van de weduwe van Reinder Wolters Harda voor f 1150. Dit is ruim twee keer zo veel als in Zwartsluis voor een gemiddeld huis wordt betaald. En dat geldt niet alleen voor dit pand; het is hier dus bepaald geen achenebbisj buurtje. Maar dat hebben jullie zelf ook al wel gezien. Kier is collecteur van verschillende lokale en provinciale belastingen, zoals de turftol, het hoorngeld, de impost op wijnen en de 50e penning. Een veel geziene gast dus, maar of hij ook graag gezien is? Kier verhuurt het pand aan Johannes Hoogsteyn. Johannes is geboren in Mettmann (Dld) en apotheker van beroep. Kier woont zelf net buiten de Fortresse aan het begin van het Buitenkwartier naast herberg de Drie Schelvisen.

Johannes is een zeer belezen man. Hij heeft een collectie van meer dan 350 boeken. Daartussen veel stichtelijk werk van predikers als Bunyan, 't Gilde, van der Hagen en Lampe. Maar ook het plezantere werk schuwt hij niet, zoals de gedigten van Jacob Cats, de Cronijk van Seeland, 't Leeven van Admiraal de Ruijter, en ook Arabische Duysent en eene Nagtvertellingen. Of Johannes ook boeken uitleent weet ik niet.

Dan volgt het pand van Hendricus ab Utrecht, koopman in stoffen. Hij heeft menig Sluziger in de kleren gestoken. Hendricus stamt uit een voornaam geslacht van voornamelijk predikanten. Zijn grootvader was de eerste predikant op Beulake (1666) en ook de eerste rector van de Latijnse School in Vollenhove. Zijn broer Gerhardus (geboren 1699 te Zwartsluis) is sinds 1729 predikant in Giethoorn, waar hij zijn oom Johannes heeft opgevolgd. Ook moeder Femme van Benthem stamt uit een predikantenfamilie. Deze familie leverde meerdere predikanten voor het Land van Vollenhove. Dit pand is het ouderlijk huis van Hendricus. In 1743 heeft hij, na het overlijden van zijn vader, zijn mede-erfgenamen uitgekocht voor f 1275. Zijn moeder is het jaar daarna vertrokken naar Giethoorn om bij zoon Gerhardus te gaan wonen.

Naast Hendricus ab Utrecht woont timmerman Hendrik Timens Blei met zijn gezin en zijn moeder. Zijn vader Timen Hendriks heeft de woning en brouwerij

*Op het bordje dat links aan de sluis is verbonden valt te lezen:
zeilen gestreken houden.*

in 1740 aangekocht van de erven Harmen Lamberts van Veen voor f 1600. Timen heeft niet lang kunnen genieten van deze prachtige plek, hij is al in 1741 overleden. Het bierbrouwen zit al langer in de familie. Zijn vader, Hendrik Jans Blei, was brouwer en daarnaast timmerman. Ook was Hendrik Jans een van de burgemeesters van Zwartsluis. Judith, de zus van Hendrik Timens, zet de brouwerijtraditie voort met haar echtgenoot Derk Jans Baasdorp. Recent hebben zij de brouwerij 'het Fortuin' aan de Waa overgenomen.

Naast Blei staat de bakkerij van de familie Bakker. Mense Jans Bakker heeft vanaf hier menigeen van brood voorzien. Hij had zelfs klanten in Beulake. Had, want hij is recent overleden, nog geen 50 jaar oud. De bakkerij wordt nu gerund door zijn broer Jan. Mense Jans was niet bepaald onbemiddeld. Hij had land in Hasselterkerspel (de Potschraper), in Cellemuiden (Dams Oort), in Wanneperveen (het Bonkenbos), op het Land van Vollenhove (o.a. het Smalle Noortlandje) en in de Sluziger Landen (o.a. Noorwegensland). Daarnaast verhuurde hij woningen in het Groot Lageland, aan de Waa en in de Fortresse. Het wordt nog een puzzel om dat goed te verdelen onder de erfgenamen. Het is aan Schout Kalkensteijn om daar goed op toe te zien. Maar daarvan weten we dat hij zeer strikt is.

Een mooi pand, deze bakkerij. En let ook even op de bomen voor het huis. Die staan er keurig bij. De familie laat die jaarlijks onderhouden door Jacob Kunst, de hovenier van de Toutenburg.

Vervolgens komen we bij de woning van Hermen Hendriks Verhoek. Hij kocht deze in 1742 voor f 550 van Jacob Sneur. In zijn jonge jaren (1712-1714) heeft hij als matroos gediend bij de VOC. Hij kwam behouden thuis, in tegenstelling tot zijn broer Gijsbert die in 1712 ergens in Azië is overleden. Hermen is schipper en gildemeester van het grootschippersgilde. In dat gilde zijn de schippers verenigd van de grotere zeevaardige schepen die gebruikt werden voor de beurtvaart op Holland, ook wel veerschippers genoemd. Het gilde waarborgt de belangen van de aangesloten schippers tegen buitenstaanders.

De buurman van Hermen Verhoek is Derk Klaas Mulder, ook wel Molenaar genoemd. Zo'n naam komt natuurlijk niet uit de lucht vallen. Toch is Derk Klaas niet de molenaar van de korenwindmolen Eben Haëzer die in de

Op het bord boven de ramen van het toenmalige café van de familie Hollander staat: jenever, bier, brandewijn en likeuren. Tegenwoordig bewoond door de familie F. Kuipers.

Fortresse staat. Dat is Roelof Jans Mulder. Of dat nog lang zo blijft is de vraag. Zijn vrouw is verleden jaar overleden en men zegt dat hij nu de molen gaat verkopen.

Derk heeft een winkel in manufacturen. Mutsen, kousen, schorteldoeken, krap- of kroplappen, e.a.; Derk kan het leveren. Ik zal hem trouwens bij gelegenheid eens vragen waar hij die familienaam aan dankt.

Dan komen we bij weer een bakker aan het Groot Lageland: Abraham Huiberts van Gladbach. Hij stamt uit een familie die al ver in de vorige eeuw geleden is neergestreken in Zwartsluis. Naast hem woont de weduwe van Koop Hermen Huisman. Koop was een van de doopsgezinden uit Giethoorn die zich in het begin van deze eeuw in Zwartsluis vestigden.

We zijn inmiddels halverwege het Groot Lageland als we bij de brouwerij komen van Lucas Derks Brouwer; brouwerij 'het Rode Hert'. Het is niet zo verwonderlijk dat de brouwerijen zijn gevestigd nabij de Arembergergracht. Het water uit het achterland, zonder grote steden, is relatief schoon. Soms ook halen de brouwers het nog schonere water met de waterpraam op uit de Wieden. Lucas levert aan lokale herbergen, maar ook bij begrafenissen. Menig Sluziger heeft zijn verdriet weggedronken uit een ton groevebier van Lucas Derks.

Buurman Jacob Hermens Sneur participeerde in de brouwerij, maar hij is twee maanden geleden overleden. Zijn schoonzoon Jacob Hendrik Broek neemt de zaken waar.

Wicher Lucas van Raalte, Wannepervener van geboorte, is de volgende ondernemer die zich hier heeft gevestigd. Hij is getrouwd met de zuster van Lucas Derks Brouwer. Wicher Lucas is timmerman/metselaar en bouwt en verbouwt menig huis in Zwartsluis en op de Belt. Regelmatig koopt hij een woning om deze enige tijd, na renovatie, weer te verkopen. Een praktijk waarin hij wordt bijgestaan door zijn zoon Lucas Wichers (meer over Lucas Wichers, zie Sluziger Kroniek nr. 86).

Naast Wicher van Raalte vinden we de winkel in manufacturen van Gerrit Jacobs van Ruinen. De familie van Ruinen komt oorspronkelijk van het Land van Vollenhove. Zijn vader Jacob trouwt eind vorige eeuw met Hendrikjen Gerrits van Raalte en vestigt zich aan het Groot Lageland. Zij beginnen een manufacturenwinkel en een grutterij.

Vervolgens komen we bij een pand van Peter Schimmelpennink. Voor mij is dat een beetje een schimmig figuur. Je ziet hem nooit. Ik weet niet eens of ie

hier wel woont. Hij heeft dit pand een aantal jaren geleden gekocht op een executoriale veiling. Daarvoor was het van Jan Jans van Groningen, die met zijn schuit verse vis naar Holland bracht. Jan bouwde zoveel schulden op dat hij gedwongen werd om zijn bezittingen te verkopen. Hij trad vervolgens in dienst van de VOC om na terugkeer met het verdiende geld een woning in de Fortresse te kopen. Je kunt hem regelmatig vinden in de Groninger Toren van Albertus Kiers, waar hij graag vertelt over zijn avonturen in Oost-Indië. Maar onder ons gezegd en gezwezen; hij is nooit verder geweest dan de Kaap.

Schimmelpennink verhuurt meerdere woningen in het pand, o.a. aan Roelof Hermens Krikke. Roelof is sloopstimmerman en heeft een werf aan de overkant, het Klein Lageland. Naast het bouwen van boten doet hij ook keuringen. Een schip dat 'in het veer vaart' (een beurtschip) mag niet ouder zijn dan 20 jaar. Die periode kan een paar jaar worden opgerekt, maar dan moet er een beëdigde verklaring worden overgelegd van tenminste twee scheepsbouwers dat het schip nog zeewaardig is en dat het verantwoord is om personen mee te vervoeren.

Buurman Lucas Gerrits van Raalte is getrouwd met Geertruid Jans Hovink, weduwe van Jan Jacobs van Ruinen, de broer van Gerrit die we net zijn gepasseerd. Jan Jacobs heeft de grutterij en de manufacturenhandel van zijn

Schepen die op weg waren naar Blokzijl legden vaak aan langs de drukbevaaren Arembergergracht om bijvoorbeeld wat inkopen te doen.

ouders voortgezet, maar na zijn overlijden is de inboedel van de grutterij verkocht. Geertruid heeft nog een aantal jaren manufacturen verkocht. In 1748 is zij na het overlijden van haar tweede man hertrouwd met Lucas Gerrits van Raalte, en heeft de winkel opgedoekt.

Naast Lucas Gerrits ligt de woning van Albert Wijbrands van Regteren. Hij is nog vrijgezel. Hij is in Zwartsluis geboren maar heeft wat rondgezworven vooraleer hij zich hier weer heeft gevestigd. Een beetje een wildeman die wegens slaan en messetrekken beboet is. Wat ie doet? Geen flauw idee, iemand van jullie misschien?

Dan komen we bij de winkel van Meindert Hendriks Potman. Zoals bij zoveel winkeliers is hij van alle markten thuis. Zijn schoonzoon Wybe Postma heeft aan het Westeinde ook zo'n winkel. Meindert (en ook Wybe) verkoopt kaas, maar even goed breiwol.

Dan volgen een paar woningen, waaronder de 7 Alleetjes, waar voornamelijk weduwen wonen. De zuster van Jan Jans van Groningen voornoemd, is een van hen.

Tot slot komen we bij de woning en scheepswerf van Pouwel Lucas van der Hennip. Hij bouwt veel bokken voor transport van vee, hooi, turf e.d.. Maar af en toe ook en schuit of praam van wel 20 m lang. Net als Roelof Hermens Krikke is hij als scheepsbouwer betrokken bij het keuren van beurtschepen. Pouwel is een zwager van Lucas Derks Brouwer en dus ook van Wicher Lucas van Raalte. Zijn zus Margje is getrouwd met Willem Jans Botter, scheepsbouwer aan de Nieuwesluis.

Iets verderop liggen nog een paar turfschuren, maar ik stel voor hier onze wandeling te beëindigen. Zoals in het begin al gemeld, het Groot Lageland is een buurt met veel bedrijvigheid, een van de pareltjes van Zwartsluis. Dat dat nog lang zo mag blijven!

Ik dank jullie voor de aandacht en wie weet zien we elkaar weer bij een volgende wandeling.

Alle Elbers

Wat gebeurde er in 1939

"An de Sluis"

OPENING BAZAR, (12 Oct.) — Woensdagavond is door den burgemeester, den heer D. de Koning de alhier door de Geref. vrouwenvereniging georganiseerde bazar officieel geopend. De opbrengst van deze beide verkoopavonden wordt besteed voor het aanschaffen van een nieuwe meubilering in de consistoriekamer der Geref. kerk.

De burgemeester roemde de goede organisatie en sprak den wensch uit dat de opbrengst bevredigend en de resultaten zichtbaar zullen zijn in de consistoriekamer. De belangstelling was den eersten avond reeds groot.

ELDERS BENOEMD (12 Oct.). — Onze plaatsgenoot de heer B. Vinke, werkzaam bij de Radio-Centrale alhier, is aangesteld als electro-monteur bij het gemeentelijk gas- en electriciteitsbedrijf te Meppel.

ZWARTSLUIS.

BAZAR. (18 Oct.). — De alhier gehouden tweedaagsche bazar, georganiseerd door de Gereformeerde Vrouwenvereniging met als doel een nieuwe meubilering aan te kunnen schaffen voor de consistoriekamer is goed geslaagd.

De bazar werd Woensdagavond op officiële wijze door den burgemeester, den heer D. de Koning geopend.

Donderdagavond werden na afloop de overgebleven artikelen bij opbod verkocht. De namen der prijswinnaars werden bekend gemaakt.

Naar we vernemen bedraagt de bruto-opbrengst van den bazar f 420.—.

TONGBLAAR. (17 Oct.). — In deze gemeente heeft zich het eerste geval van mond- en klauwzeer voorgedaan bij het vee van den veehouder W. v. d. Berg.

ZWARTSLUIS.

EERSTE NUTSAVOND. (20 Oct.) — Met het optreden van schipper Kuit uit Zaanwijk, een bekend oceansportzeller, werd Donderdagavond de eerste „Nuts“-avond gegeven van dezen winter. De talrijke bezoekers hebben de gelegenheid gehad te genieten van de boeiende en spannende reisverhalen van den heer Kuit, welke met zijn tochtgenooten heeft rondgezwalkt op de wereldzeeën aan boord van het kleine jacht „Holland.“ Door middel van film en lantaarnplaatjes werd een en ander verduidelijkt. Het was een leerzame avond.

COMPETITIEWEDSTRIJDEN. (21 Oct.) — De v.v. Z.S.V. speelde Zaterdagmiddag haar eerste competitiewedstrijd met Go Ahead (Kampen) als tegenstander. Z.S.V. dat overwegend sterker was wist een 3-2 overwinning te behalen.

Heracles speelde te Hattum tegen Vitesse I en behaalde een 3-1 overwinning. Een mooi begin in de nieuwe competitie voor beide verenigingen.

ZENDINGS-AVOND (30 Nov.). — Uitgaande van de classis Kampen werd alhier een zendingsavond gehouden, waar de heer J. Eigendaal, zending op Nieuw-Guinea vertelde over zijn arbeid. Deze causerie werd verduidelijkt door middel van lantaarnplaatjes. Daar in deze gemeente veel gevoeld wordt voor het moeilijke zendingswerk, was de belangstelling voor dezen avond tamelijk groot.

TOT DIAKEN BENOEMD (30 Nov.). — In verband met het bedanken van den heer R. Schraa Hzn., als diaken der Geref. kerk is als zoodanig gekozen de heer R. Schraa Rzn.

*Vishandelaar
Wolter Bekendam
tussen de notabelen.*

Vishandelaar Bekendam mengt zich op nieuwe pont tussen de notabelen

Net als een bus vol notabelen de pont wil oprijden, zet vishandelaar Wolter Bekendam de wielen van zijn wagen in beweging. Een politieagent wil de Genemuidenaar tegenhouden, maar de Commissaris van de Koningin strijkt over zijn hart. Hij gebaart dat Bekendam mag doorrijden. Daarmee is de vishandelaar in januari 1952 de eerste passagier van de nieuwe pont. Die is komend jaar dus zeventig jaar in de vaart.

Bekendam en de andere passagiers varen 'zonder vrees' naar de overkant, beschrijft een verslaggever van de Opregte Steenwijker Courant. Die verwijst uiteraard uitvoerig naar de gebeurtenissen van precies dertig jaar geleden. Elf passagiers komen dan om bij de tragische ramp met de veerpont. Ze bereiken op Biddag 1922 in een woedende storm nooit de overkant.

Veel Genemuidenaren zijn daarna bang om de oversteek te maken. Vooral bij storm en ijsgang heerst er vaak een gevoel van opluchting als de slagbomen weer opengaan. Het is niet alleen de herinnering die veel passagiers doen zuchten.

Met het toenemende verkeer is de pont steeds meer een knelpunt in het wegennet van de Noordwesthoek. Waar veel wegen worden aangepast in de nieuwe eisen, is de pont al jaren ernstig aan vervanging toe.

In 1952 is het eindelijk zo ver. Het is het resultaat van een deal tussen de gemeente Genemuiden en vervoersmaatschappij Noordwesthoek. Die laatste krijgt twaalf jaar gratis pacht, maar moet dan wel voor 200.000 gulden investeren in een nieuwe pont. Dat lukt dankzij een lening van de provincie. "Dit is een blijde dag voor de Noordwesthoek...", zegt burgemeester De Koning van Zwartsluis vlak voor de eerste vaart. De Koning is ook commissaris van de Noordwesthoek.

Helemaal ideaal is de pont niet, moet De Koning wel toegeven. Liever had hij een brug over het Zwarte Water gezien, maar die plannen sneuvelen tijdens de oorlogsjaren. Vooral de scheepvaart protesteert fel tegen een overbrugging over de rivier. De Koning is wel blij dat de veiligheid vanaf nu boven geld

In 1952 wordt de pont voor het eerst te water gelaten.

verdiene gaat, zegt hij nog. "Bruggen en veren moet volledig dienstbaar zijn aan het algemeen belang."

Als de notabelen (naast de commissaris zijn onder meer de burgemeesters van Genemuiden, Kampen, Hasselt en Blokzijl aanwezig) uit het oude veerhuis stappen en met een klaarstaande bus de nieuwe pont willen uittesten, komt Bekendam met zijn viswagen aanrijden.

Op gezag van de commissaris mag hij samen

De commissaris van de koning en burgemeesters uit de regio werden uitgenodigd voor de eerste overtocht.

De eerste bus die wordt overgevoerd van Genemuiden naar Zwartsluis onder toezicht van de aanwezige genodigden.

met het voorname gezelschap de eerste vaart beleven. Chef-schipper van dienst is Genemuidenaar Barneveld, die volgens de verslaggever voorzien is een van een 'keurig uniform'.

Na afloop zijn er opnieuw een aantal toespraken. Alleen die van het bekende raadslid K. Bakker is pessimistisch van toon. Hij is altijd tegenstander geweest van het gratis pachtcontract en voorziet in de toekomst veel problemen met de hoge tarieven van de pont.

En eerlijk is eerlijk: die zijn in de zeven decennia die volgen regelmatig onderwerp van gesprek geweest.

Erik Driessen

*Fotoserie:
Barend de Graaf*

Onder andere burgemeesters van Genemuiden, Kampen, Hasselt en Blokzijl zijn aanwezig.

Schoolkinderen nemen de pont in gebruik.

Een gezicht op het centrum van Zwartsluijs, gemaakt in de zomer van 1973.

De joodse school werd op den duur niet meer gebruikt, later zou er een werkplaats in gevestigd worden.

De joodse school in Zwartsluis

Veel is al gepubliceerd over de synagoge van Zwartsluis, maar aan de historie van de joodse school is nauwelijks aandacht besteed. Onderstaand artikel probeert dit hiaat op te vullen. Een reeks voorzangers annex godsdienstonderwijzers zullen de revue passeren. Dit had te maken met de grootte van de joodse gemeenschap en met haar financiële positie door de loop der jaren.

Wetgeving met betrekking tot het joodse onderwijs

De onderwijswet van 1857 bracht orde en duidelijkheid inzake het joodse onderwijs. Joodse kinderen gingen naar de openbare school en joodse scholen die uitsluitend godsdienstlessen gaven, mochten blijven bestaan. Het godsdienstig onderricht door een leraar gegeven, moest de kinderen vertrouwd maken met de culturele erfenis uit het joodse verleden en ze op te voeden tot goede joden. Deze godsdienstscholen werden geregistreerd en kwamen onder toezicht van de "Hoofdcommissie tot de Zaken der Israëlieten". In elk ressort werd het toezicht opgedragen aan een schoolcommissie bijgestaan door een rabbijn-inspecteur. Examens voor joodse leerkrachten

werden al vanaf 1840 afgenomen. Er waren drie rangen of graden te behalen, de laagste, de middelste en de hoogste. De laagste rang gaf recht op een aanstelling in gemeenten met minder dan 20 Israëlitische huisgezinnen. De beide andere gaven toegang tot een aanstelling als hoofdonderwijzer. Voor de leerlingen bestond het lesprogramma uit onderricht in het Hebreeuws en in het vertalen en reciteren van teksten uit de Thora en Talmoed. Dit extra onderwijs werd meestal op zondag gegeven en op één of meerdere dagen in de week na schooltijd van de gewone lagere school. Schoolgelden werden of door de ouders zelf of door de joodse gemeenschap opgebracht.

De beginperiode van school in Zwartsluis

De eerste joden kwamen eind 17e eeuw zich vestigen in Zwartsluis. Begin 18e eeuw ontstond er een georganiseerde gemeente, die vanaf 1722 een eigen begraafplaats had aan de Leeuwarder of Kleine Schans. Over het wel en wee gedurende de 18e en de eerste helft van de 19e eeuw is nauwelijks wat bekend over de synagoge, laat staan over de school. Een eerste spoor van onderwijs geven gebeurde door de heer D.A. Wagenaar, die eerst werkzaam was in Londen en vervolgens godsdienstonderwijzer werd in Zwartsluis. In 1845 vertrok hij naar Appingedam om daar leiding te geven aan de joodse gemeente.

Er was in Zwartsluis een gebouw waar godsdienstoefeningen gehouden werden, maar dat stond ca. 1850 op instorten. De Provinciale Drentsche en Asscher Courant van 26 maart 1847 kenschetste de toenmalige synagoge als "een hok dat voor de beestenstal nog te bouwvallig is". Er moest wat gebeuren en een actie werd op touw gezet om geld te genereren voor een nieuw gebouw. De toenmalige opperrabbijn van Zwolle, H.J. Hertzfeld, die de joodse gemeente Zwartsluis jaarlijks bezocht, had al eens te kennen gegeven dat dit niet zo langer meer kon. Godsdienstleraar A. Ollendorff riep in 1847 de mensen op giften te geven en hij nam een opmerkelijk initiatief. Hij liet de begrafenistoespraak "Leven, Dood en Onsterfelijkheid" van Herzfeld kopiëren en bood die te koop aan voor 50 cent bij intekening en hierna voor 75 cent per exemplaar. Een aantal jaren werd er gespaard. Op 24 september 1851 werd de eerste steen gelegd door H.N. de Jongh en de pas benoemde voorzanger en leraar, de heer N.J. Loonstein bedankte heel in het bijzonder de gulle gever J.G. van Setten. De nieuwe synagoge aan de Baanstraat werd op 12 maart 1852 ingewijd door de opperrabbijn van Zwolle, dr. Jacob Fränkel. In het synagogegebouw was ook de school gesitueerd. Het aantal leerlingen wisselde nogal. In 1851 gingen 17 kinderen (10 jongens en 7 meisjes) naar school; in de jaren 1852 tot en met 1854 nog maar 12 kinderen (5 jongens en 7 meisjes).

De jonge godsdienstleraar Nathan Jacob werd geboren op 19 november 1827 in Amsterdam als zoon van “beestensnijder” Jacob Nathan Loonstein en Mariane Tat. Hij trouwde in Zwartsluis op 9 december 1852 met Hendrikje de Vries, die op 2 april 1833 werd geboren in Zwartsluis. Het huwelijk werd ingezegend door de opperrabbin dr. Fränkel. Financieel had de gemeente het moeilijk. Ze kon nauwelijks aan hun eigen leden hulp en bijstand verlenen en deden soms een publieke oproep aan anderen. En of ze de leraar nog voldoende konden betalen was ook maar de vraag temeer dat het aantal leerlingen daalde tot maar 7. In 1859 vertrok Loonstein naar Smilde, hier dacht hij zijn positie te kunnen verbeteren. Zijn opvolger werd A.J. Frankfort, die maar een paar jaar bleef. Hierna kwam M. Boutelje, die ook maar kort bleef, hij vertrok in 1867 naar Middelburg. Gelukkig voor de joodse gemeenschap kreeg ze subsidie van de “Hoofdcommissie tot de Zaken der Israëlieten in Nederland” en steeg het aantal leerlingen tot 20 (10 jongens en 10 meisjes). Kwam er financieel meer ruimte?

De moeilijke jaren tot ca. 1900

Een aantal jaren gingen stilletjes voorbij. Maar in het Israëlitisch Weekblad verscheen eind oktober 1868 een advertentie waarin gevraagd werd om een voorzanger en leraar. Hij zou een salaris krijgen van f. 100 per jaar en vrije kost met inwoning. Dit duidde op een jong, ongehuwd persoon voor een heel matig salaris. Kon die gevonden worden? In 1871 ging het onderwijzerssalaris omhoog naar f. 200 en in 1872 bleef dat zo. Toch lukte het maar niet en de kosten aan het gebouw bleven ook maar stijgen. Geprobeerd werd overal maar vandaan giften en subsidie te krijgen om de gemeenschap in stand te houden. Vooral de synagoge moest een flinke opknapbeurt hebben.

Waar school gehouden werd, was met de voorraad materialen die men nog had, redelijk goed hersteld. Men slaagde medio 1874 er in een godsdienstonderwijzer aan te trekken, namelijk de heer M.B. Stern, die echter begin 1877 vertrok naar Hoogezaand. Opnieuw werden er pogingen in het werk gesteld iemand te krijgen die leiding

Een jongeman gefotografeerd tijdens een van zijn lessen in de Joodse school aan het Buitenkwartier.

kon geven aan de gemeente. Dat ging niet gemakkelijk. Soms werd een inkijkje gegeven hoe het in Zwartsluis toe ging. Wolf Stokvis, leraar in Tilburg (die ook nog in 1873 gewerkt had in Zwartsluis) trouwde in 1878 Reintje Top uit Zwartsluis. Hij constateerde dat een leraar node gemist werd, maar hij vond ook dat in de gemeente sommige toestanden verbeterd moesten worden. Welke was niet duidelijk! Twee en een half jaar na het vertrek van Stern kon een nieuwe voorzanger en godsdienstleraar geïnstalleerd worden, namelijk de heer Simons uit Gouda. Zondag 18 juni 1879 werd er weer les gegeven in het schoollokaal.

Lang bleven godsdienstleraren in Zwartsluis niet. De gemeente kon ze nauwelijks betalen en betrekkingen elders bleken aantrekkelijk. Of ze bleven maar een paar jaar en moesten of heel jong gehuwd, het liefst ongehuwd zijn. Een enorme beperking, die zwaar op de gemeenschap drukte. In 1883 werd weer een ongehuwd persoon gevraagd om aan een paar kinderen les te geven. Nu voor een salaris naar bekwaamheid. Niet erg aantrekkelijk! Het lukte de heer B. van Dantzig uit Lekkerkerk in 1884 aan te trekken, maar die vertrok eind 1885 naar Den Briel. Weer brak een periode van geen eigen voorzanger en leraar aan. Steeds moesten uit andere plaatsen mensen komen om diensten en begrafenissen te leiden. Heel kort was nog in functie in Zwartsluis de leraar C. Heijmans Izn, die in 1890 kwam en medio 1891 weer vertrok.

Op 20 februari 1892 vierde de joodse gemeente in Zwartsluis heel sober haar 40-jarig bestaan van de synagoge. Als feestredenaar had de gemeenschap gevraagd om de heer Koekoek uit Hoogeveen. Ook sprak de eigen godsdienstleraar R. van Zuiden, die helaas maar anderhalf jaar bleef. Medio 1893 kon hij zijn positie in Almelo verbeteren. Hij waarschuwde bij zijn afscheid de gemeente dat ze krachtig moest samenwerken om zo bij elkaar te blijven en dat ze niet al te snel kritiek moest uiten op de personen die de leiding hadden. Het kostte weer een aantal jaren om een geschikte leraar te vinden. De kinderen die nog les kregen, ontvingen die van een heel oud gemeentelid H.L. van der Sluis, die dat belangeloos deed.

De resterende jaren van de school

Medio 1898 kwam de heer Ph. Cohen uit Zevenaar om les te komen geven. Hij beschikte over een prachtige stem, die goed van pas kwam in de diensten, zelfs buiten Zwartsluis. Na zijn vertrek naar Emmen en Nieuw-Amsterdam kwam Louis Croiset Szn. uit Den Haag, die op 28 februari 1902 geïnstalleerd werd. Een energieke man die aandrong op samenwerking en onderlinge harmonie. Voor de godsdienstlessen aan de kinderen wilde hij geschikte uren

om hiermee zoveel mogelijk leerlingen te krijgen. Opmerkelijke geluiden voor de gemeente! Op 29 maart 1902 werd het gouden jubileum van de synagoge gevierd. De gemeenschap had er anderhalf jaar voor gespaard. Toen de Heilige Arke (de kast waarin de Thorarollen bewaard worden) geopend werd om de passende wetsrol te pakken, zagen de gemeenteleden een prachtig "zilveren schild", geschonken door de weduwe J. Overweg. Leraar Croiset sprak een feestrede uit die wel drie kwartier duurde. Op 31 maart, een paar dagen later, werd in de Alidaschool een toneelvoorstelling opgevoerd, afgewisseld met voordrachten en muziek. Hierna een balfeest! Ondanks een jaarsalaris van ruim f. 400 vertrok hij in 1903 naar Zierikzee. Toch te duur geweest voor de gemeente!

Opnieuw werd gezocht naar een voorlezer die maar f. 150 kon verdienen, inclusief kost en inwoning. In 1904 kwam de heer J. Hammelburg, die naar volle tevredenheid van de rabbijn-inspecteur S.J.S. Hirsch een aantal jaren werkte in Zwartsluis. De gemeente was inmiddels geslonken tot 8 gezinnen, die weliswaar qua verenigingsleven erg actief was. Eind 1907 kreeg Hammelburg een benoeming in Dedemsvaart, die hij aannam. Medio 1908 kwam leraar D. Davidson uit Elburg. Ook hij bleef maar enkele jaren. Begin 1911 vertrok

In Zwartsluis woonden meerdere joodse gezinnen waardoor het schooltje open kon blijven. Veel waren het er overigens niet, vaak zaten er niet meer dan 17 kinderen op de school.

hij naar Harderwijk. Heel kort bleef leraar en voorzanger H.J. Levie om medio 1912 naar Smilde te vertrekken. Zo'n korte periode viel ook de heer L. Nieweg uit De Leek te beurt. Gelukkig voor de joodse gemeenschap kwam een leerling van de bekende Steenwijker voorzanger en godsdienstonderwijzer W.L. Stokvis. Najaar 1913 deed L. Potsdammer zijn intrede. Jong en onervaren, maar door energiek te werk te gaan, wist hij zich te bewamen en werd zeer geliefd bij de mensen door zijn betrokkenheid. Na ruim drie jaar naar volle tevredenheid van inspectie en gemeente gewerkt te hebben, dwong de financiële positie van de gemeenschap hem dat hij vertrok. Graag had hij nog langer willen blijven! De joodse gemeenschap in Zwartsluis zat voortdurend met het dilemma van met heel beperkte financiële middelen een voorzanger en godsdienstonderwijzer te vinden, die leiding kon geven aan de gemeente. Bijna een onmogelijke opgave!

In 1921 werd op initiatief van J. Hammelburg elektrisch licht in de synagoge aangebracht. Eigen voorzangers en godsdienstleraren waren er niet meer. Men moest gebruik maken van invallers als ten minste een minjan (een groep van tenminste 10 volwassen joodse mannen die nodig zijn voor de dienst in de synagoge) aanwezig was. In 1930 werd een voorstel gedaan de gemeente op te heffen en zich te voegen bij die van Meppel. Dat ging niet door, de gemeente bleef zijn zelfstandigheid behouden. In maart 1932 werd nog het 80-jarig bestaan van de synagoge herdacht. Geen feest, het ledental was al onder de 20 gedaald.

Dan komt de Tweede Wereldoorlog, die de totale joodse gemeenschap in Zwartsluis vernietigde. Twee joodse mensen overleefden de oorlog. De synagoge werd in die periode gebruikt als een opslagplaats van meubels, afkomstig van gedeporteerden. Na de oorlog werd de joodse gemeente opgeheven en gevoegd bij die van Zwolle. De synagoge werd verkocht en later afgebroken in verband met nieuwbouwplannen. En de joodse school veranderde in een timmermanswerkplaats. Een plaquette, onthuld op 17 mei 1984 herinnert nog aan het joodse verleden in Zwartsluis. Dit artikel wil besluiten met de treffende tekst uit Deuteronomium 4:9: "Dat gij niet vergeet de dingen, die uw ogen gezien hebben".

Vastgelegd op papier om niet te vergeten!

C. Bosma, Gouda

Meer weten over dit onderwerp? De redactie bezit de complete bronnenlijst die leidt naar meer informatie over de Joodse gemeenschap in Zwartsluis.

Koninklijk paar bezoekt
rederij Goedkoop.
Foto: Wikimedia Commons.

Goedkoop

Over een Sluziger schipper die aan de wieg stond van een wereldbedrijf

Zwartsluis is sinds de 17e eeuw een belangrijke stapelplaats van turf. Schippers voeren turf aan uit de kop van Overijssel en de Drentse hoogvenen in vrij kleine, vaak open schuiten. Na heffing van mandegeld en sluisgeld wordt de turf, toch vooral door Sluziger schippers, met grotere schepen verder getransporteerd. Het merendeel wordt over de Zuiderzee naar Holland gebracht. Voor schippers uit Hoogeveen moet het best aantrekkelijk zijn geweest om, in plaats van de binnenvaart op het traject Hoogeveen-Zwartsluis, zich op 'de grote vaart' te kunnen begeven. En zo komt het dat drie zonen van de Hoogeveense schipper Jacob Geerts zich in Zwartsluis vestigen. De vermoedelijke bijnaam van hun vader, Goedkoop, is inmiddels hun familienaam geworden. Alle drie verwerven het burgerschap van Zwartsluis en stichten er hun gezinnen. Een van hen is Albert Goedkoop, en hem en zijn nazaten zullen wij in dit artikel verder volgen.

Turfschipper Albert Goedkoop (ca. 1700-1779) trouwt in 1722 met Hendrikjen Derks. Na haar overlijden hertrouwt Albert met Aaltje Wolters (Corporaal). Uit deze huwelijken worden 15 kinderen geboren waarvan 9 de volwassen leeftijd bereiken. De zonen Derk, Jacob, Wolter, Pieter, Geert en Jan treden in

de voetsporen van hun vader; allen worden schipper. Wolter vestigt zich in Amsterdam, Derk, Jacob, Pieter, Geert en Jan wonen in en werken vanuit Zwartsluis.

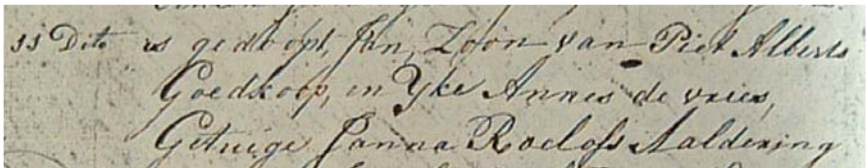
Pieter trouwt met Yke, dochter van de lokale horlogemaker en gemeenteraadslid Anne Gerkes de Vries. In Zwartsluis krijgen ze vier kinderen. Na de geboorte van Jan Pieters Goedkoop (1781) verhuist het gezin naar Hasselt, waar nog 5 kinderen worden geboren.

Jan Pieters Goedkoop wordt de stamvader van een Amsterdams geslacht van o.a. schippers, kooplieden, reders en scheepsbouwers.

Jan Goedkoop, kaagschipper en koopman

Jan Goedkoop wordt op 7 november 1781 in Zwartsluis geboren en op 11 november gedoopt. Zo rond zijn 14e jaar gaat hij het schippersvak in. Zijn broer Albert vaart aan boord van vader Pieter, Jan besluit uit te wijken naar Amsterdam, vermoedelijk naar zijn oom Wouter. In 1797 wordt hij daar ingeschreven als nieuw ingezetene, schipper van beroep.

In mei 1807 koopt hij een kaag, een platbodem die vaak als beurtveer wordt gebruikt. Jan is daarmee op 25-jarige leeftijd zelfstandig schipper. Datzelfde jaar trouwt hij in Amsterdam met Pietertje van Dijk, dochter van een andere binnenschipper. Tussen 1807 en 1821 noteert hij al zijn reizen met het kaagschip 'De Twee Gebroeders' en diens opvolger in een dagboek. Tot 1814 vaart hij voornamelijk op Gent en Antwerpen. Een enkele keer vaart hij naar Zwartsluis en Hasselt om turf te laden, familie te bezoeken en/of voor onderhoud van zijn schip. Af en toe

Doopboek Zwartsluis, doop Jan Pieters Goedkoop 1781.

Foto erboven: Jan P. Goedkoop (1781-1855)

koopt Jan ladingen voor eigen rekening om die vervolgens elders af te zetten. Soms huurt hij daarvoor ook andere schepen in om de koopwaar te transporteren.

In 1814 is de Franse bezetting ten einde, maar komt ook een einde aan de reizen naar de Zuidelijke Nederlanden. Op 33-jarige leeftijd staat Jan Goedkoop aan het begin van een nieuwe fase in zijn leven waarin hij zijn zakelijke talenten volop zal ontplooiën. De zeeblokkade is opgeheven, waardoor de handel via de reede van Texel op Amsterdam weer kan opbloeien. Jan richt zich op het lichten van schepen, dat wil zeggen het geheel of deels overnemen van vracht van schepen die op de reede voor anker liggen. Die lichtervaart vormt de basis van zijn onderneming en wordt ook later door zijn zonen en kleinzonen voortgezet. Daarnaast verricht hij af en toe transporten op andere trajecten en sleep- en bergingswerk. En hij blijft op bescheiden schaal handeldrijven. Hij noemt zichzelf dan ook koopman. In 1819 laat Jan een nieuw kaagschip bouwen in Zwolle, De Jonge Daniël, vernoemd naar zijn oudste zoon.

| *Daniël Goedkoop.*

| *Kaagschip.*

Als in 1824 de aanleg van het Noordhollandsch kanaal is voltooid nemen de lichterdiensten tussen IJ en Texel in belang af. Maar Jan ziet dit eerder als een kans dan als een bedreiging. Hij richt zich op het transport via het kanaal met pakschuiten. Hij laat drie schuiten bouwen en opent in 1826 een veerdienst tussen Amsterdam en Den Helder via het Noordhollandsch kanaal. De pakschuiten worden door paarden van de verschillende jaagdiensten langs het kanaal voortgetrokken. Goedkoop weet zijn vloot geleidelijk uit te breiden en verwerft een groot deel van het lichtervervoer tussen Den Helder en Amsterdam. In 1840 krijgt hij ook de concessie voor alle jaagdiensten langs het kanaal. Een kapitein die in het Nieuwe Diep te Den Helder arriveerde was voor het lichten of voor het trekken van zijn schip door het kanaal grotendeels afhankelijk van de diensten van Jan Goedkoop. In 1844 heeft hij 15 vaartuigen in dienst. Het lichterbedrijf zal bestaan tot 1921.

Maar Jan Goedkoop blijft ook koopman. Zijn koopmanschap levert hem de bijnaam Jan Koopal op. Hij levert schepen en stenen aan aannemers voor

bouw en onderhoud van wegen en dijken. In 1828 neemt hij het werk over van een van zijn afnemers, een aannemer die in problemen is gekomen. Vanaf die tijd is Jan Goedkoop ook aannemer van publieke werken. Het samenspel van aankoop, vervoer en verwerking van de benodigde bouwstoffen levert hem een voordeel op ten opzichte van de concurrentie.

Vanaf 1842 nemen zonen Daniël (1815-1895) en Pieter (1823-1882) een deel van de activiteiten van hun vader over onder de naam Rederij Gebr. Goedkoop. Jan blijft nog actief in het lichterbedrijf, maar lichamelijke ongemakken nopen hem om het rustiger aan te doen. Jan Goedkoop overlijdt op 1 maart 1855 in Amsterdam.

** Heden nacht ontsiep zacht en kalm, mijn geliefde Echtgenoot, de Heer JAN GOEDKOOP, in den ouderdom van ruim 73 jaren, na eene gelukkige Echtvereeniging van ruim 47 jaren, diep betreurd door mij, zijne Kinderen, Behuwd- en Klein-Kinderen.
AMSTERDAM, P. GOEDKOOP,
1 Maart 1855. VAN DIJK.
Algemeene en tevens bijzondere kennisgeving.

| *Overlijdensadvertentie van Jan Goedkoop.*

Kromhout

In 1867 koopt Daniël de verwaarloosde werf Kromhout. Op de werf worden eerst nog houten schepen gebouwd, maar al gauw gaat men over op staal. De aankoop van de werf is mede ingegeven door de wens om het onderhoud

| *Kromhoutwerf in 1888.*

van de lichtersvloot in eigen beheer te kunnen doen. In 1894 gaat het bedrijf over naar de volgende generatie Goedkoop, Daniel Goedkoop Dzn. (1850-1929) en niet veel later ook zijn zoon Jan Goedkoop Dzn (1878-1962). Zij nemen ook de bouw van stoomketels en later scheepsmotoren ter hand. De werf aan de Hoge Kadijk wordt in 1911 afgestoten. Deze is nu nog als Werfmuseum 't Kromhout te bezichtigen. De succesvolle ontwikkeling en productie van scheepsmotoren is dan al verplaatst naar Amsterdam Noord. Als in de 30-jaren van de vorige eeuw de vraag naar scheepsmotoren terugvalt wordt ook de productie van chassis en motoren voor vrachtauto's ter hand genomen. In de oorlog wordt het bedrijf leeggeroofd door de bezetter, maar na in 1945 weer opgestart. Dat leidt o.a. tot de oprichting van de SAMOFA, een samenwerking van verschillende fabrikanten op initiatief en onder leiding van Jan Goedkoop Dzn.. Kromhout doet de verkoop voor SAMOFA. De Kromhout Motoren Fabriek wordt in 1966 onderdeel van Stork, SAMOFA wordt in 1980 overgenomen door Mitsubishi.

NDSM

Daniël Goedkoop Dzn. wordt in 1894 gevraagd om leiding te gaan geven aan de nieuw op te richten scheepswerf Nederlandsche Scheepsbouw Maat-

Sleepboten van N.V. Rederij Gebr. Goedkoop.

Elizabeth goedkoop 1914.

schappij, de NSM, later de NDSM. De werf heeft tot 1984 bestaan. Het portret van de eerste directeur is te zien op de gedenknaald op het terrein van de voormalige NDSM-werf in Amsterdam Noord.

Reederij Gebr. Goedkoop

Na de overname van het bedrijf in 1842 bouwen de gebroeders Daniël en Pieter Goedkoop gestaag aan de opbouw van hun vloot. Er worden stoomboten gebouwd voor het vervangen van de jaagdienen. Er wordt een beurt-dienst opgezet met Purmerend en later met IJmuiden. Stoomslepers leveren diensten in de Amsterdamse haven. De slepers van Goedkoop spelen ook een rol bij de aanleg van het Noordzeekanaal (1865-1876). Met reders in binnen- en buitenland worden contracten gesloten voor het slepen van schepen in en rond Amsterdam. Ook wordt het bedrijf actief in het bergingswerk en met ijsbrekers. In 1922 wordt de firma omgezet in een naamloze vennootschap, de N.V. Reederij v/h Gebr. Goedkoop. Jan Goedkoop (1875-1952), kleinzoon van Daniel Jzn., wordt de eerste directeur. Hij geeft leiding aan de verdere groei van het bedrijf en de overgang naar het grootste sleepvaartconcern ter wereld. In 1979 wordt het bedrijf overgenomen door Wijsmuller, om vervolgens in 1999 geheel in dat bedrijf te worden geïntegreerd. Waarmee de naam Goedkoop in de geschiedenisboeken wordt bijgezet.

Alle Elbers

Wintep in de

In de winter werden onder andere op de Arembergergracht en aan het Meppelerdiep blokken ijs verzameld. Dit gebeurde met grote houten hamers. De ijsklompen werden in manden geschept en naar ijskelders gebracht. Dat ijs werd bijvoorbeeld gebruikt voor het conserveren van vis. Onder andere aan het Klein Lageland bevond zich zo'n kelder.

Tussen 1600 en 1650 werd in Nederland het zeilen met ijschuiten ontdekt. Zeilboten werden dan op een onderstel geplaatst dat aan de onderkant voorzien was van ijzers. In Zwartsluis werd dit ook gedaan, zo blijkt uit deze foto die in 1929 gemaakt werd op het Zwarte Water.

Sluus

De winter van 1963/1964 was de koudste winter van de twintigste eeuw. In dat jaar werden 13 achtereenvolgende ijsdagen genoteerd in Nederland. De temperatuur schommelde dagenlang tussen de 5 tot 17 graden onder Celsius. In Belt-Schutsloot konden auto's zelfs over het ijs rijden.

De koude winters resulteerden ook in schaatswedstrijden voor de jeugd, veelal georganiseerd door ijsclub Concordia. Na schooltijd werden de ijzers ondergebonden zoals op deze foto aan de Arembergergracht te zien is.

Een blik op de Molengracht in de winter van 1965. Op de plek naast de kerk bevinden zich de woning van de predikant en de koster. Later zou blijken dat de Molengracht gedeeltelijk plaats moest maken voor de Provinciale weg. De woningen naast de kerk werden gesloopt, momenteel staat hier 'De Poort'.

De **Sluziger Kroniek** is het verenigingsorgaan van de **Historische Vereniging Zwartsluis**. Het verschijnt in de regel driemaal per jaar: in april, september en december. De redactie ontvangt graag kopij voor het blad van of via leden van de vereniging; in te zenden naar het correspondentieadres of het e-mailadres van de vereniging (zie onder).

**Historische
Vereniging.**
Zwartsluis

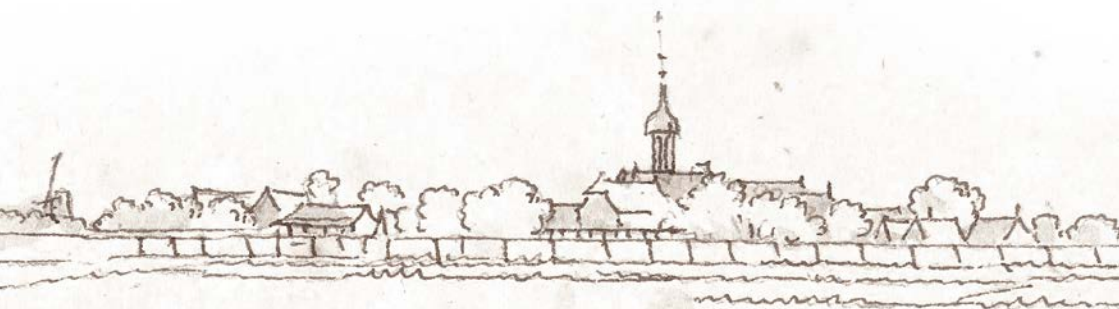
- Bestuur van de vereniging:** Geert Doosje, *interim-voorzitter*
Geke Francoise, *secretaris*
Stefan Wienk, *penningmeester*
Jan Schraa, *ledenadministratie*
- Redactie Kroniek:** Robert Jansema, *eindredacteur*
Geke Francoise
- Ereleden:** Z. Dekker-Schurink
J. Ridderinkhof
Thijs Oosterhof
- Correspondentieadres:** Historische Vereniging Zwartsluis
Handelskade 25
8064 DV Zwartsluis
- Archieflocatie:** Handelskade 2 (aan de Grote Kolksluis;
bezoek op afspraak)
- Email:** info@historiezwartsluis.nl
- Website:** www.historiezwartsluis.nl
- Contributie:** € 15,- per jaar
€ 20,- per jaar voor buitenleden
- Bankrekening:** IBAN: NL91 SNSB 0940 9022 06
BIC: SNSBNL2A SNS BANK NV
T.n.v. Penningmeester HV Zwartsluis

De penningmeester verzoekt u bij het overmaken van de contributie ook uw adresgegevens te vermelden.

Verantwoordelijkheid Kroniek

Aan de artikelen en rubrieken wordt de grootst mogelijke zorg besteed. Door de redactie wordt geen enkele aansprakelijkheid aanvaard omtrent onjuistheden en/of fouten in door derden aangeleverde artikelen. Zij behoudt zich het recht voor artikelen zonder opgave van redenen in te korten of tekstuele wijzigingen aan te brengen.

Het overnemen van welk deel ook van de inhoud van de Kroniek of van foto's is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

De historische vereniging Zwartsluis, opgericht in 1990, streeft ernaar het historisch waardebef en de kennis over het erfgoed van Zwartsluis te bevorderen in allerlei vormen, onder haar leden en andere geïnteresseerden.

Vormgeving en opmaak:
Rudi Dekker | Grafische Vormgeving, Zwartsluis
www.rudidekker.nl

